

De Rodchenkov-affaire

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo | Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

dr. Grigory Rodchenkov

De Rodchenkov-affaire

Hoe ik Ruslands geheime
dopingregime ten val bracht

Vertaald door
Bookmakers

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 4581 4

© 2020 Dr Grigory Rodchenkov

© 2020 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Bookmakers

Oorspronkelijke titel *The Rodchenkov Affair*.

How I Brought Down Putin's Secret Doping Empire

Oorspronkelijke uitgever Ebury

Omslagontwerp Studio Jan de Boer, gebaseerd op
een ontwerp van Two Associates

Illustraties binnenwerk © Grigory Rodchenkov, met
uitzondering van de foto op p. 158: © Getty Images

Foto auteur © Hollandse Hoogte

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Inhoud

Noot voor de lezer	7
Inleiding	9
Verklarende woordenlijst	17
Wie is wie	21
I LEERLING	
1 De nieuweling	27
2 Het vak leren	48
3 Achter de vijandelijke linies	62
4 Glasnost, of alles valt uit elkaar	74
5 Maak kennis met de toverdokters	84
II MEESTER	
1 Een stille coup – <i>bespredel</i>	103
2 Het tijdperk van wonderen	112
3 Een tijd van problemen	121
4 Struikelend op weg naar Sotsji	138
5 Opnieuw in het vizier	148

III TOVENAAR

1	Operatie Sotsji Resultat	155
2	De tweefrontenoorlog	167
3	Laat de Spelen beginnen	178
4	‘De leidingen moeten weer worden hersteld’	191
5	Storm op komst	202
6	De geheime dienst verdient de waarheid	220
7	De bom ontploft	230

IV BALLINGSCHAP

1	De aardbeving van Los Angeles	245
2	Met de billen bloot	256
3	Welkom bij het ‘onpersoonschap’	266
4	Beschutting tegen de storm	274

NAWOORD

	De oorlog zonder einde	283
--	------------------------	-----

APPENDIX

	Operatie Sotsji Resultat, stap voor stap	289
--	--	-----

	Afkortingen	297
--	-------------	-----

Noot voor de lezer

In mijn definitie is een ‘klokkenluider’ iemand die leeft in een ambigue schaduwwereld, waar, naast het verlangen het corrupte systeem dat hem zo lang met succes heeft gevoed aan de kaak te stellen, een perverse trots bestaat op zijn vroegere, onethische prestaties.

Wat hier volgt is geen poging om excuses te maken voor mijn daden of ze te rechtvaardigen. Het is bovenal een poging om één ding te zijn: eerlijk. Ik zal er niet voor terugschrikken een volledig en openhartig verslag te geven van wat ik heb gedaan, en ik vraag de lezer ook niet mij te vergeven. Want George Orwell schreef al: ‘Er was waarheid en er was onwaarheid, en als je aan de waarheid vasthield, zelfs tegen de hele wereld, dan was je niet gek.’

Laten we beginnen.

Inleiding

Ik leef gedwongen buiten mijn vaderland, Rusland. Ik woon in ‘beschermde huisvesting’ op de spreekwoordelijke ‘geheime locatie’ en als ik mijn kleine appartement verlaat, word ik altijd vergezeld door een of soms twee bewapende bewakers. Af en toe draag ik een kogelwerend vest.

Een groot deel van mijn jeugd was ik wedstrijdloper; als ik tegenwoordig wil joggen of zelfs maar een wandeling wil maken, moet ik wachten op een begeleider, net zoals mijn hond vroeger, toen ik nog in Moskou woonde.

Ik ben in november 2015 uit Rusland weggevlucht, omdat ik mijn leven niet zeker was.

Als academisch scheikundige, opgeleid in instrumentele analyse, analytische scheikunde en chemische kinetiek, heb ik meegeholpen aan de succesvolste illegale sportdopingonderneming in de wereldgeschiedenis. Als directeur van de Moskouse instelling met de ironische naam ‘antidopingcentrum’ (ADC), was het mijn taak ervoor te zorgen dat de honderden Russische internationale wedstrijdporters tijdens trainingskampen en wedstrijden nooit werden gepakt met verboden middelen zoals anabole ste-

roiden of synthetische testosteron in hun lichaamsvloeistoffen.

Op het hoogtepunt van onze macht leek het of we alles konden. ‘Vervuilde’ urinemonsters, vol prestatiebevorderende drugs, kwamen ‘schoon’ uit mijn laboratorium tevoorschijn. Meer dan tien jaar en vijf Olympische Spelen lang testte geen enkele atleet onder mijn begeleiding bij wedstrijden positief op doping.

George Orwell schreef over ‘dubbeldenk’, wat volgens hem ‘weten’ was en ‘niet-weten, zich bewust zijn van de volledige waarheid en intussen zorgvuldig geconstrueerde leugens vertellen’. Ik ben de belichaming van dat orwelliaanse dubbeldenk: ik was toegewijd aan de Sovjet- en Russische sport, maar toch word ik in mijn eigen land weggezet als een verrader. Ik ben een van de redenen dat mijn land tussen 2004 en 2014 zoveel olympische medailles won, maar ik was ook de reden voor zijn verbanning uit de olympische beweging.

Ik beschouw mezelf als eerlijk, toch hield ik meer dan tien jaar lang willens en wetens de antidopingautoriteiten voor de gek, zowel ‘ter meerdere eer en glorie’ van Russische atleten als om de sportbureaucraten tevreden te stellen die de Russische sportsuccessen per se wilden voortzetten. Ik rechtvaardigde mijn daden tegenover mezelf met de verklaring dat er in de Sovjet-Unie of in Rusland nooit echte dopingcontrole was geweest en dat ik dus gewoon voortging op de reeds lang geleden ingeslagen weg. Tegelijkertijd minachtte ik de internationale antidopingautoriteiten, die hoogdravende retoriek spuiden over ‘schone sport’, maar intussen – opnieuw Orwell – keer op keer niet zagen wat zich voor hun neus afspeelde. Naar mijn idee wilden ze nooit echt werk maken van het aanpakken van sportdoping. Fans betaalden een hoop geld om topsporters te zien, zowel live als op tv, en de sport zag er niet kapot uit. Waarom zouden zij, of ik, dan de moeite nemen om hem te herstellen?

Ik ben een toegewijd echtgenoot en vader, maar ik heb mijn vrouw en kinderen al vier jaar niet gezien.

Mijn naam staat in kranten over de hele wereld, maar ik ben een geest.

U hebt wel gehoord van de vos en het kippenhok. Nou, ik was de vos. Ik bouwde het kippenhok. En vervolgens at ik de kippen op.

Maar ik werkte zeker niet alleen – in feite voerde ik de Russische dopingoperatie uit onder het toezicht van de geheime dienst: de FSB, de voormalige KGB. Het ministerie van Sport hield al mijn bewegingen in de gaten. En dit alles vond plaats onder het wakend oog van de door sport geobsedeerde judofanaat zelf, Vladimir Poetin.

Zeven maanden voor de Olympische Winterspelen in Sotsji van 2014 doken er berichten op van systematische fraude door Russische atleten. De details waren aanvankelijk enigszins duister en de eerste klokkenluiders waren voormalige dopinggebruikers die zich uit de Russische sport hadden teruggetrokken. Het zou nog twee jaar duren voor de volledige reikwijdte van het door de Russische staat gefinancierde, systematische dopingprogramma aan het licht kwam – een programma dat al tientallen jaren deel uitmaakte van het weefsel van de Sovjet- en Russische sport.

Na de onthullingen na de Spelen van Sotsji werd het heel ongemakkelijk om mij te zijn. Het wereldwijde antidopingagentschap (WADA) en het Internationaal Olympisch Comité (IOC) zetten uitgebreide onderzoeken in gang naar de Russische sporthiërarchie. Mijn naam kwam 97 keer voor in een rapport uit 2015 van een onafhankelijke commissie, vaker dan enige andere naam – volgens hen was ik ‘het hart van de maskeringsoperatie van positieve dopingtests’. Ook werd ik omschreven als ‘helper en aanstichter van dopingactiviteiten’.

Het gigantische dopingschandaal dat zou leiden tot de beperkte deelname van Rusland aan de Olympische Spelen in Rio de Janeiro in 2016 en de pijnlijke schorsing voor de Paralympische Spelen in 2016 en de Winterspelen in Pyeongchang in 2018, beheerste wereldwijd de krantenkoppen. Dit was niet gewoon een sportcontroverse, het was een gebeurtenis op geopolitieke schaal. Een verbolgen president Poetin eiste ‘persoonlijke en absolute’ rekenschap van de daders van het dopingprogramma. Mijn gezicht bevond zich in de roos van een schietschijf – ik was sinds 2005 directeur geweest van het Moskouse antidopingcentrum en had tijdens de Winterspelen van Sotsji in 2014 de leiding gehad over het notoir corrupte olympisch laboratorium.

Nadat ik gedwongen afscheid had genomen van het ADC, het antidopingcentrum, waarschuwden vrienden me dat mijn leven weleens gevaar kon lopen. Het Poetin-regime, dat verbannen dreigde te worden uit de olympische beweging, was op zoek naar zondebokken en wilde graag de schijn ophouden dat het doping bestreed. Toen de in Los Angeles gevestigde filmmaker Bryan Fogel, met wie ik had samengewerkt aan de film die de Oscarwinnende documentaire *Icarus* zou worden, me een ticket naar de Verenigde Staten aanbood, greep ik mijn laptop en harde schijf uit mijn kantoor, pakte een koffer en vluchtte.

Het was een radicale beslissing. Ik verliet Veronika, al 34 jaar mijn vrouw, en mijn twee volwassen kinderen, Vasili en Marina. De Sledkom, zoals de onderzoekscommissie van de Russische Federatie bekendstaat, doorzocht mijn appartement en voelde mijn gezin aan de tand. Zij waren veilig; ze wisten niets over dopingprogramma's en hadden geen idee waar ik mijn dossiers bewaarde.

Maar ik vreesde voor mijn leven, een vrees die gerechtvaardigd leek toen twee van mijn voormalige collega's, Vjatsjeslav Sinev,

de voormalige directeur van het Russische antidopingagentschap (RUSADA), en zijn opvolger dr. Nikita Kamajev binnen elf dagen allebei onder mysterieuze omstandigheden overleden. Zij wisten donders goed dat atleten hun dopingmonsters vervalsten door ontdooid urine uit de vriezers om te wisselen. Nikita, met wie ik al sinds mijn jeugd bevriend was geweest, was een gezonde sportliefhebber die regelmatig aan lichaamsbeweging deed. Hij zou op tweeënvijftigjarige leeftijd aan een hartaanval zijn bezwaken, en werd snel begraven na een pro forma-autopsie. Bij geen van beide begrafenissen was er iemand van het ministerie van Sport of het Russisch Olympisch Comité aanwezig.

Tijdens mijn vijf jaar in ballingschap is mijn leven meermalen serieus bedreigd. Poetin heeft verklaard dat ik een Amerikaanse spion ben en dat ik in de gevangenis thuishoor. Er werd een arrestatiebevel tegen me uitgevaardigd en een van zijn bondgenoten, het hoofd van het Russisch Olympisch Comité Leonid Tjagatsjev, verklaarde dat ‘Rodchenkov zou moeten worden doodgeschoten voor zijn leugens, zoals Stalin zou hebben gedaan’. Mijn advocaten is verteld dat ik in de top vijf van de wereldwijde dodenlijst van het Kremlin sta.

Op het moment dat ik dit schrijf is mijn naam nog steeds vervloekt in Rusland. Eind 2019 probeerde Rusland mij de schuld te geven van zijn laatste dopingschandaal, met klungelig vervalste berichten en e-mails die niemand geloofwaardig vond, zelfs de Russische sportofficials zelf niet. Hun daden spreken duidelijker dan hun woorden. De Russische vlag zal opnieuw niet wapperen bij de Olympische Spelen, ditmaal in Tokio, omdat ze opnieuw op fraude zijn betrapt: het vervalsen van vier jaar aan dopingtests.

Ik ben alleen. Heel af en toe heb ik berichten naar mijn vrouw en kinderen kunnen sturen, maar ook die kansen zijn aan het verdampen. Misschien kan Veronika zich ooit in de Verenigde Staten

bij me voegen, maar die kans lijkt op dit moment nog ver weg.

Mensen vragen me of ik mijn beslissing om Rusland te verlaten betreur. Het antwoord is nee. Ik ben verschrikkelijk competitief en toen mijn leven op het spel stond, besloot ik tegen mijn vijanden te vechten. Ik heb het voortdurende schandaal van de Russische dopingfraude actief aan de kaak gesteld en zal dat blijven doen. In 2018 nam het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden de Rodchenkov Anti Doping Act aan, die regelt dat in wereldwijde internationale sportwedstrijden sportfraudeurs worden bestraft en slachtoffers van fraude gecompenseerd. Het WADA zit de Russische dopingfraudeurs op de hielen en ik hoop daarbij behulpzaam te zijn.

Ik ben me ervan bewust dat ik leef in een wereld van schijnbare tegenstrijdigheden: de autoriteiten die ik zelf bespote en verguisde help ik nu om mijn voormalige trawanten in Rusland te onderzoeken en te ontmaskeren.

Ja, de vos is het kippenhok weer binnengedrongen en uit zijn zorg over het welzijn van de kippen! Ik bied mijn verontschuldigingen aan voor wat ik heb gedaan. In het verleden deed ik wat ik moest doen; nu doe ik wat ik *verkie*s te doen. Dat is een hemelsbreed verschil.

Het was traumatisch om uit Rusland te vluchten, maar het was het waard en ik zou het opnieuw doen. In december 2019 was ik vereerd te horen dat de *Financial Times* mij had verkozen tot een van de ‘vijftig mensen die het decennium hebben bepaald’. Ik was ‘het tot klokkenluider omgeturnde meesterbrein van Ruslands gigantische door de staat gefinancierde dopingprogramma’. Naast wereldsterren als Taylor Swift, Mark Zuckerberg en Elon Musk was ik een van slechts twee Russen op de lijst. De andere was Vladimir Poetin.

Ook al heb ik vijf jaar in beschermde opvang doorgebracht, ik

heb toch besloten niet mijn identiteit te veranderen en te verdwijnen. Ik zal Grigory Rodchenkov blijven en zal doorgaan mijn stem te laten horen.

In een volmaakte wereld zou ik op een Amerikaanse middelbare school scheikunde kunnen gaan geven en herenigd worden met mijn gezin. Ik heb als auteur en coauteur met bijna honderd artikelen bijgedragen aan wetenschappelijke tijdschriften en ik zou dolgraag naar mijn vakterrein terugkeren. Op het moment dat ik dit schrijf, lijken die doelstellingen bijna onbereikbaar, maar wie zou hebben voorspeld dat de Berlijnse Muur tijdens mijn leven zou vallen of dat de ooit almachtige Sovjet-Unie zou ophouden te bestaan? Radicale veranderingen doen zich voor als je ze het minst verwacht.

Ik kijk naar de toekomst. Dit is mijn verhaal.

Verklarende woordenlijst

De wereld van de sportdoping heeft zijn eigen karakteristieke vocabulaire. Hieronder een lijst van regelmatig gebruikte termen die u in dit boek zult tegenkomen:

Anabole steroïden zijn al tientallen jaren de meest gebruikte dopingmiddelen. Het zijn testosteronachtige mengsels die in hogere doses het spiervolume, het vermogen en de kracht vergroten en in lagere doses het uithoudingsvermogen en het herstel verbeteren. Daarom ge- en misbruiken zowel kogelstoters als marathonlopers steroïden.

Op topniveau gebruiken sportmannen en -vrouwen anabole steroïden vaak vijftien tot dertig dagen en nemen dan een pauze van twintig tot dertig dagen alvorens een nieuwe sessie te beginnen. Zo'n dopingplan of -programma wordt maanden voor een wedstrijd opgesteld. Alleen onaangekondigd testen buiten wedstrijden om, in trainingskampen of hotels of bij atleten thuis kan atleten van dit soort gebruik afhouden. De afgelopen vijftien jaar is er aanzienlijke vooruitgang geboekt in het detecteren van anabole steroïden: laboratoria in Moskou en in Keulen hebben zoge-

heten 'langetermijnmetabolieten' ontdekt die detecteerbaar bewijs zijn van steroïdengebruik.

Voorheen bleven regelmatig gebruikte anabolen zoals *oxandrolon* en *Oral Turinabol* maar ongeveer tien dagen detecteerbaar, maar dat detectievenster breidde zich na de ontdekking van langetermijnmetabolieten uit tot bijna vijf maanden. Dit was een geweldige overwinning op de doping, omdat de detecteerbaarheid nu langer duurde dan het effect van het steroïdenregime, en dit betekende dat veel steroïden plotseling nutteloos werden (zij het niet tijdens de Olympische Winterspelen in Sotsji van 2014, zoals u zult zien).

De meest misbruikte steroïden zijn *stanozolol* (merknamen zijn o.a. *Stromba* en *Winstrol*), *methandienone* (merknaam o.a. *Dianabol*, ook bekend als *Diana*), *nandrolon* (merknamen o.a. *Deca-Durabolin* in de vs en *Retabolil* in Rusland, ook bekend als *Deca* of *Rita*), *methenolone* (merknaam o.a. *Primobolan*, ook bekend als *Prima*), *oxandrolon* (merknaam o.a. *Anavar*, ook bekend als *Ixana*) en *dehydrochloromethyltestosteron* of *DHCMT* (merknaam o.a. *Oral Turinabol*, ook bekend als *Turik*). Hiervan is *stanozolol* de populairste: het is een van de weinige anabole steroïden die zowel kan worden geïnjecteerd als ingenomen als tablet. Een van de eerste grote dopingschandalen deed zich voor tijdens de Olympische Spelen van 1988 in Seoul, toen de Canadees Ben Johnson een wereldrecord vestigde op de 100 meter en vervolgens bij de dopingcontrole werd betrapt op *stanozolol*.

Stimulerende middelen zijn altijd de meest gebruikte drugs in de sport geweest. Je ziet ze niet vaak op het topniveau, want ze zijn het effectiefst als ze vlak voor de wedstrijd worden genomen – als de dopingcontrole het meest intens is. Sommige gangbare stimulerende middelen, zoals *efedrine*, komen voor in verkoudheids-

producten, en methylhexanamine kan voorkomen in sportvoedingssupplementen, wat soms tot een positief dopingresultaat kan leiden.

Dankzij de vooruitgang in de biotechnologie worden peptiden de laatste tijd vaker gebruikt in de sport. Ketens van aminozuren die spiermassa opbouwen blijven moeilijk te detecteren, omdat het lichaam ze snel verteert. De bekendste verboden peptiden zijn *erythropoietine* (EPO) en het menselijk groeihormoon (HGH), die samen met synthetisch testosteron een groot probleem vormen voor de dopingcontrole, omdat ons lichaam die samenstellingen van nature aanmaakt. Uit directe detectie kun je niet veel opmaken, maar er is een relatief nieuw instrument om fraude te ontdekken – het biologisch paspoort van de atleet (ABP). Het paspoort, dat meerdere malen per jaar wordt bijgewerkt, toont variaties aan in de basisparameters van de urine en het bloed van een atleet en brengt abnormale veranderingen aan het licht die kunnen duiden op de schending van de antidopingregels (of ADRV, zoals het wereldwijde antidopingagentschap het noemt).

Geaccrediteerde laboratoria testen vooral in urine op verboden dopingmiddelen en hun metabolieten. In vergelijking is bloed lastiger af te nemen, te vervoeren en te analyseren.

In de praktijk nemen dopingcontrole-officials (DCO's) in trainingkampen, thuis en bij wedstrijden urine af. Atleten gieten hun urine in twee 'tweelingflesjes' met de labels A en B, en ondertekenen vervolgens een protocol, het zogeheten dopingcontroleformulier (DCF). De tweelingflesjes worden afgeleverd bij het geaccrediteerde laboratorium, waar de analyse wordt uitgevoerd. Het laboratorium opent alleen het A-flesje om er kleine hoeveelheden of *aliquots* van te nemen voor talrijke analytische procedu-

res. Het tweede flesje, het B-flesje, blijft intact en wordt ingevroren voor toekomstige analyse.

Als het A-flesje positief test op verboden middelen, mag de atleet of zijn vertegenwoordiger vragen om een controle-analyse van het B-flesje. Het laboratoriumpersoneel herhaalt dan de analyse op de inhoud van het B-flesje, in de aanwezigheid van de atleet of diens vertegenwoordiger. In sommige gevallen, als de autoriteiten een atleet verdenken van het gebruik van een geavanceerd dopingprogramma, of als er een olympisch urinemonster opnieuw getest gaat worden, wordt het B-flesje opgesplitst in twee monsters, B1 en B2. B2.3 is dan een tweede back-upmonster voor toekomstige analyse of aangevochten uitslagen.

Achter in het boek staat een lijst van de vele afkortingen die in de dopingcontrole worden gebruikt.